

บทความวิชาการ

การส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อพัฒนาเมืองน่าอยู่ ในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

PROMOTING QUALITY OF LIFE AND HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT FOR LIVABLE CITIES IN THE EASTERN ECONOMIC CORRIDOR

รัตติยา ทองสุข^{1*}, ตระกูล จิตวัฒนากร¹, บุษกร วัฒนบุตร¹Rattiya Thongsuk ^{1*}, Trakul Chitwattanakorn¹, Busakorn Watthanabut¹

*Corresponding Author Email: zizarray@gmail.com

Received May 22, 2026; Revised July 23, 2026; Accepted August 1, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งวิเคราะห์และสังเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิต การพัฒนาทุนมนุษย์ การวางผังเมืองและการออกแบบชุมชนเมือง และแนวคิดเมืองน่าอยู่ เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาเมืองน่าอยู่ในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) เนื้อหาพัฒนาจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี เอกสารนโยบาย และกรณีศึกษาการพัฒนาเมืองในต่างประเทศ โดยเสนอว่า ความสามารถในการแข่งขันของพื้นที่ที่มีได้ขึ้นอยู่กับการผลิตกำลังคนให้มีทักษะตรงตามความต้องการของอุตสาหกรรมเพียงประการเดียว แต่ยิ่งขึ้นอยู่กับคุณภาพของเมืองที่สามารถดึงดูด พัฒนา ใช้ศักยภาพ และรักษาทุนมนุษย์ให้อยู่ในพื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะของบทความคือ “กรอบระบบนิเวศเมืองน่าอยู่เพื่อทุนมนุษย์” ซึ่งเชื่อมโยง 4 ชั้นองค์ประกอบ ได้แก่ 1. ฐานคุณภาพชีวิต ครอบคลุมสุขภาพ ที่อยู่อาศัย ความปลอดภัย สิ่งแวดล้อม และความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน 2. ระบบเมืองที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต ประกอบด้วยโครงสร้างพื้นฐาน การเดินทาง บริการสาธารณะ พื้นที่สีเขียว และการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบผสมผสาน 3. วงจรทุนมนุษย์ ตั้งแต่การดึงดูด การพัฒนา การใช้ศักยภาพ จนถึงการรักษาบุคลากร และ 4. ผลลัพธ์ระดับพื้นที่ ได้แก่ ผลผลิตภาพ นวัตกรรม ความทั่วถึง ความสามารถในการแข่งขัน และความยั่งยืน สำหรับ EEC ควรขับเคลื่อนผ่านสามกลไกสำคัญ คือ การสร้างสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่

¹ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ ประเทศไทย

¹ North Bangkok University, Thailand

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และโอกาสทางเศรษฐกิจ และการจัดทํานโยบาย สิทธิประโยชน์ และกลไกการมีส่วนร่วมที่เชื่อมยุทธศาสตร์เมืองกับยุทธศาสตร์ทุนมนุษย์อย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต; การพัฒนาทุนมนุษย์; เมืองน่าอยู่; เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

Abstract

This academic article analyzed and synthesized the relationships among quality of life, human capital development, urban planning and design, and the concept of livable cities in order to propose directions for livable city development in the Eastern Economic Corridor (EEC). Drawing on theoretical literature, policy documents, and international urban cases. The article argued that territorial competitiveness depends not only on producing skills that matched industrial demand, but also on the quality of urban environments that can attract, develop, utilize, and retain human capital over time. The article proposed a “Livable City–Human Capital Ecosystem” comprising four interconnected layers: 1) Quality-of-life foundation encompassing health, housing, safety, environmental quality, and work–life balance; 2) Enabling urban systems, including infrastructure, mobility, public services, green space, and mixed land use; 3) Human capital cycle involving attraction, development, effective utilization, and retention; and 4) Territorial outcomes in productivity, innovation, inclusion, competitiveness, and sustainability. For the EEC, the framework should be advanced through three mechanisms: creating livable environments, developing infrastructure and economic opportunities, and establishing policies, incentives, and participatory governance that systematically integrated urban development with human capital strategies.

Keyword: Quality of Life; Human Capital Development; Livable City; Eastern Economic Corridor

บทนำ

พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 กำหนดให้จังหวัด ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยองเป็นพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยมุ่งยกระดับ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

และบริการภาครัฐ กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนายั่งยืน และพัฒนาเมืองให้ทันสมัย ปลอดภัย และเหมาะสมต่อการอยู่อาศัย และประกอบกิจการ (พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561, 2561) เป้าหมายดังกล่าว สะท้อนว่า EEC มิได้เป็นเพียงพื้นที่อุตสาหกรรม หรือการลงทุน แต่เป็นพื้นที่พัฒนา เศรษฐกิจ เมือง และสังคมที่ต้องบริหารความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตกับคุณภาพชีวิต ของประชาชนอย่างสมดุล

โครงสร้างเศรษฐกิจของ EEC ให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมเป้าหมายใน 5 คลัสเตอร์ ได้แก่ การแพทย์และสุขภาพ ดิจิทัล ยานยนต์สมัยใหม่ โมเดลเศรษฐกิจใหม่ BCG และอุตสาหกรรมบริการ ซึ่งล้วนต้องการกำลังคนที่มีความรู้ ทักษะขั้นสูง และความสามารถ ในการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาค ตะวันออกจึงส่งเสริมการพัฒนากำลังคนตามแนวคิด EEC Model ที่เชื่อมสถาบันการศึกษา กับ สถานประกอบการ ตามหลัก “Demand Driven” ที่ใช้ความต้องการของภาคอุตสาหกรรม เป็นฐานในการออกแบบการศึกษา และการพัฒนาทักษะ เพื่อพัฒนาบุคลากรในพื้นที่ให้มี ทักษะตรงตามความต้องการของภาคอุตสาหกรรม ผ่านความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาค ตะวันออก, 2567)

อย่างไรก็ตาม การมีแรงงานที่มีทักษะเพียงพอไม่อาจรับประกันได้ว่าพื้นที่จะ สามารถดึงดูด และรักษาบุคลากรเหล่านั้นไว้ในระยะยาว บุคลากรที่มีศักยภาพสูง ตัดสินใจเลือกสถานที่อยู่อาศัย และทำงานจากหลายองค์ประกอบ ทั้งคุณภาพที่อยู่อาศัย การเข้าถึงบริการสุขภาพ และการศึกษา ความปลอดภัย การเดินทาง พื้นที่สาธารณะ คุณภาพสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางสังคม และโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพ ดังนั้น ยุทธศาสตร์ทุนมนุษย์จึงจำเป็นต้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์เมือง มิใช่แยกการพัฒนาคน ออกจากการพัฒนาพื้นที่

โครงการศูนย์ธุรกิจ EEC และเมืองใหม่นาอู้อยู่จรรย์ (โครงการศูนย์ธุรกิจ EEC) ที่มีเป้าหมายเป็น ศูนย์กลางธุรกิจแห่งใหม่ ที่พร้อมต้อนรับนักลงทุน ผู้ประกอบการ และบุคลากรคุณภาพจากทั่วโลก เป็นศูนย์ธุรกิจเศรษฐกิจสีเขียว และเศรษฐกิจหมุนเวียน และกลุ่มธุรกิจที่อยู่อาศัย และการพัฒนาพื้นที่เชิงผสมผสาน (Mixed-Use) ภายใต้แนวคิด การออกแบบโครงสร้างพื้นฐานสาธารณูปโภคมาตรฐานสากล แบบครบวงจร เพื่อรองรับ การพัฒนาธุรกิจแห่งอนาคตทั้งการลงทุน การวิจัย และการอยู่อาศัยเข้าด้วยกันอย่างสมดุล มุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อนวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์พร้อมรองรับ

การเติบโตทางเศรษฐกิจในทุกมิติ ตอบโจทย์ทั้งการทำงาน การลงทุน และการใช้ชีวิตของ
ผู้คน เป็นตัวอย่างสำคัญของความพยายามเชื่อมการลงทุน การทำงาน การอยู่อาศัย และ
การใช้ชีวิตไว้ในระบบเมืองเดียวกัน โดยแนวคิดของโครงการให้ความสำคัญกับพื้นที่สีเขียว
พลังงานสะอาด การเดินทางอัจฉริยะ บริการสาธารณะ นวัตกรรม และการพัฒนาแบบ
ผสมผสาน (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2567)
อย่างไรก็ดี ในระดับพื้นที่ EEC โดยรวม ประเด็นสำคัญไม่ควรจำกัดเฉพาะการ “สร้างเมือง
ใหม่” แต่ควรครอบคลุมการยกระดับเมืองและชุมชนเดิมให้มีความน่าอยู่ สามารถเชื่อมต่อ
กับพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ และกระจายประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึง

บทความนี้จึงมุ่งเสนอองค์ความรู้เชิงวิชาการว่า เมืองน่าอยู่เป็นโครงสร้างพื้นฐาน
ทางสังคมของการพัฒนาทุนมนุษย์ โดยสังเคราะห์แนวคิดคุณภาพชีวิต ทฤษฎีทุนมนุษย์
การวางผังเมือง และการออกแบบชุมชนเมือง และเมืองน่าอยู่ เพื่อนำไปสู่กรอบระบบนิเวศ
เมืองน่าอยู่เพื่อทุนมนุษย์ ตลอดจนข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนา EEC ที่บูรณาการ
มิติคน เศรษฐกิจ พื้นที่ และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน

คุณภาพชีวิตในฐานะฐานของการพัฒนาทุนมนุษย์

องค์การอนามัยโลกให้นิยามคุณภาพชีวิตว่าเป็นการรับรู้ของบุคคลต่อสถานะของ
ตนภายใต้บริบทวัฒนธรรม ระบบค่านิยม เป้าหมาย ความคาดหวัง มาตรฐาน และความ
กังวลของแต่ละคน โดยครอบคลุมสุขภาพกาย สภาพจิตใจ ระดับความเป็นอิสระ
ความสัมพันธ์ทางสังคม ความเชื่อส่วนบุคคล และสภาพแวดล้อม (World Health
Organization [WHO], 2013) คุณภาพชีวิตจึงเป็นแนวคิดพหุมิติ และมีทั้งองค์ประกอบ
เชิงวัตถุวิสัย เช่น รายได้ ที่อยู่อาศัย และการเข้าถึงบริการ กับองค์ประกอบเชิงอัตวิสัย เช่น
ความพึงพอใจ ความมั่นคงทางใจ และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

แนวคิดดังกล่าวมีความสำคัญต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ เพราะสุขภาพทางกาย
และใจ สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา เป็นเงื่อนไขให้
บุคคลสามารถเรียนรู้ สร้างสรรค์ และใช้ความสามารถได้อย่างเต็มศักยภาพ ในทางกลับกัน
สภาพแวดล้อมที่มีมลพิษ การเดินทางที่ใช้เวลานาน ค่าครองชีพสูง ความไม่มั่นคงของที่อยู่
อาศัย หรือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการ ย่อมลดประสิทธิภาพการทำงาน และทำให้
บุคลากรตัดสินใจย้ายออกจากพื้นที่

กรอบ Better Life Index ขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการ
พัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development [OECD], 2025)

ช่วยขยายการพิจารณาคุณภาพชีวิตให้ครอบคลุมที่อยู่อาศัย รายได้ งาน ความสัมพันธ์ทางสังคม ความรู้และทักษะ คุณภาพสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของพลเมือง สุขภาพ ความพึงพอใจในชีวิต ความปลอดภัย และความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน มิติเหล่านี้สามารถประยุกต์เป็นฐานกำหนดตัวชี้วัดเมืองน่าอยู่ใน EEC โดยไม่จำกัดการประเมินความสำเร็จไว้ที่มูลค่าการลงทุน หรืออัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ

ดังนั้น การพัฒนาเมืองใน EEC จึงควรมุ่งสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่อาศัย การทำงาน และการพัฒนาศักยภาพของประชาชน เพื่อดึงดูดและรักษามูลค่าการที่มีทักษะจากทั้งในและต่างประเทศ การให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตมิได้เป็นภาระต้นทุนที่แยกออกจากการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่เป็นการลงทุนระยะยาวที่ช่วยลดต้นทุนสุขภาพ เพิ่มผลิตภาพ ส่งเสริมความผูกพันต่อพื้นที่ และสร้างฐานทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพสำหรับการแข่งขันในอนาคต

ทุนมนุษย์: จากการลงทุนเพื่อพัฒนาทักษะสู่การดึงดูดและรักษาคคน

ทฤษฎีทุนมนุษย์มองว่าความรู้ ทักษะ สุขภาพ และคุณลักษณะของบุคคลเป็นทุนที่สามารถสะสมผ่านการลงทุน และสร้างผลตอบแทนแก่บุคคล องค์กร และสังคม Schultz (1961) อธิบายการลงทุนในมนุษย์ผ่านการศึกษ การฝึกอบรม สุขภาพ และการเคลื่อนย้ายเพื่อแสวงหาโอกาสที่ดีกว่า ขณะที่ Becker (1975) เน้นความสัมพันธ์ระหว่างการลงทุนด้านการศึกษา และการฝึกอบรมกับผลิตภาพและรายได้ แนวคิดทั้งสองทำให้การพัฒนาคนถูกพิจารณาเป็นกลไกหลักของการเติบโตทางเศรษฐกิจ

ในบริบทเศรษฐกิจฐานความรู้ การพัฒนาทุนมนุษย์มิได้สิ้นสุดเมื่อบุคคลสำเร็จการศึกษา หรือได้รับการฝึกอบรม แต่เป็นวงจรต่อเนื่องตั้งแต่การสร้างทักษะ การเข้าสู่ตลาดแรงงาน การใช้ทักษะให้ตรงกับงาน การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการรักษาความสามารถให้อยู่ในระบบเศรษฐกิจ OECD (2012) เสนอกรอบยุทธศาสตร์สามด้าน ได้แก่ การพัฒนาทักษะที่เหมาะสม การกระตุ้นให้คนเข้าสู่ และคงอยู่ในตลาดแรงงาน และการใช้ทักษะอย่างมีประสิทธิภาพ กรอบนี้สอดคล้องกับแนวทาง Demand Driven ของ EEC ที่เชื่อมหลักสูตรกับความต้องการของอุตสาหกรรม

อย่างไรก็ตาม การนำทฤษฎีทุนมนุษย์มาประยุกต์กับการพัฒนาพื้นที่ควรเพิ่มมิติ “การดึงดูดและการรักษา” เข้าไปในวงจรทุนมนุษย์ เพราะพื้นที่ต่าง ๆ แข่งขันกันไม่เพียงด้านค่าจ้าง หรือสิทธิประโยชน์ แต่ยังแข่งขันด้วยคุณภาพของสถานที่ เครือข่ายวิชาชีพ ระบบนวัตกรรม ความสะดวกในการใช้ชีวิต และโอกาสของสมาชิกครอบครัว เมืองที่มีงาน

คุณภาพสูงแต่มีต้นทุนการเดินทางสูง ขาดบริการสาธารณะที่ได้มาตรฐาน หรือไม่เอื้อต่อครอบครัว อาจไม่สามารถรักษาบุคลากรไว้ได้ แม้จะมีมาตรการจูงใจทางเศรษฐกิจก็ตาม

สำหรับ EEC วงจรทุนมนุษย์จึงควรประกอบด้วย 4 ขั้นที่เชื่อมต่อกัน ได้แก่ 1. การดึงดูดบุคลากรด้วยงาน โอกาส และคุณภาพชีวิต 2. การพัฒนาด้วยการศึกษา การฝึกอบรม และการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3. การใช้ศักยภาพผ่านงานที่เหมาะสม เครือข่ายนวัตกรรม และการเป็นผู้ประกอบการ และ 4. การรักษาด้วยสภาพแวดล้อมการทำงาน และการอยู่อาศัยที่ตอบสนองความต้องการในแต่ละช่วงชีวิต การมองทุนมนุษย์เป็นวงจรดังกล่าวช่วยให้การพัฒนาเมือง การศึกษา อุตสาหกรรม และสวัสดิการสังคมสามารถกำหนดนโยบายร่วมกันได้

การวางผังเมือง และการออกแบบชุมชนเมืองที่สนับสนุนคุณภาพชีวิต

การวางผังเมืองและการออกแบบชุมชนเมืองเป็นกลไกแปลงแนวคิดคุณภาพชีวิตให้ปรากฏเป็นรูปธรรมในพื้นที่ Howard (1902) เสนอแนวคิดเมืองสวน ที่ผสมข้อดีของเมืองกับธรรมชาติ และมุ่งสร้างชุมชนที่มีสุขภาวะ และความสมดุลทางเศรษฐกิจ แม้แนวคิดดังกล่าวเกิดขึ้นในบริบทต้นศตวรรษที่ 20 แต่หลักการเรื่องพื้นที่สีเขียว การกระจายกิจกรรม และการเชื่อมที่อยู่อาศัยกับงานยังมีคุณค่าต่อการวางแผนเมืองใหม่และการฟื้นฟูเมืองเดิม

Lynch (1960) ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ และการรับรู้ของผู้ใช้เมือง โดยเสนอองค์ประกอบภาพลักษณ์เมือง 5 ประการ ได้แก่ ทางสัญจร ขอบเขต ย่าน จุดชุมนุม และจุดเด่น เมืองที่อ่าน และจดจำได้ง่ายช่วยลดความสับสน สร้างความมั่นคงทางอารมณ์ และทำให้ประชาชนเข้าถึงพื้นที่ต่าง ๆ ได้อย่างมั่นใจ จุดชุมนุม เช่น สถานีขนส่ง จัตุรัส และพื้นที่กิจกรรม จึงมิได้เป็นเพียงองค์ประกอบทางกายภาพ แต่เป็นพื้นที่สร้างปฏิสัมพันธ์ เครือข่าย และทุนทางสังคม

Jacobs (1992) ชี้ว่าความปลอดภัย และควมมีชีวิตชีวาของเมืองเกิดจากการใช้พื้นที่อย่างต่อเนื่อง ความหลากหลายของกิจกรรม ช่วงเวลาใช้งานที่แตกต่างกัน บล็อกเมืองที่เชื่อมต่อได้ และการมี “สายตาบนท้องถนน” จากผู้คนในชุมชน แนวคิดนี้สนับสนุนการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบผสมผสาน ซึ่งช่วยให้ที่อยู่อาศัย งาน ร้านค้า บริการ และพื้นที่สาธารณะอยู่ใกล้กัน ลดการเดินทาง และเพิ่มโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความรู้

Speck (2012) เพิ่มมิติเมืองเดินได้ โดยเสนอให้จัดลำดับความสำคัญของคนเดินเท้าและระบบขนส่งสาธารณะ จัดการรถยนต์และที่จอดรถอย่างเหมาะสม สร้างถนนที่ปลอดภัย ปลุกต้นไม้ และออกแบบอาคารให้สัมพันธ์กับพื้นที่สาธารณะ หลักการดังกล่าวมี

นัยต่อ EEC ซึ่งมีโครงสร้างเมือง และกิจกรรมเศรษฐกิจกระจายตัว การเชื่อมระบบราง และขนส่งมวลชนกับย่านที่อยู่อาศัย และแหล่งงานจึงควรทำควบคู่กับการพัฒนาทางเท้า จักรยาน และบริการช่วงต้นทาง-ปลายทาง

เมื่อสังเคราะห์แนวคิดของ Howard, Lynch, Jacobs และ Speck จะเห็นว่าเมืองที่ส่งเสริมทุนมนุษย์ต้องมีทั้งคุณภาพทางกายภาพ และคุณภาพทางสังคม กล่าวคือ ต้องมีโครงสร้างพื้นฐานที่เชื่อมต่อได้ พื้นที่สาธารณะที่ปลอดภัยและมีชีวิตชีวา การใช้ที่ดินที่หลากหลาย และสภาพแวดล้อมที่ผู้คนรู้สึกเป็นเจ้าของ การออกแบบเมืองจึงควรยึดประสบการณ์ของผู้ใช้จริง และเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมกำหนดพื้นที่ มิใช่เน้นเฉพาะภาพลักษณ์หรือเทคโนโลยีของเมือง

เมืองน่าอยู่ในฐานะระบบนิเวศของมนุษย์

แนวคิดเมืองน่าอยู่ต่อยอดจากการวางผังเมืองโดยให้ความสำคัญกับความสามารถของเมืองในการรองรับการอยู่อาศัย การทำงาน การเรียนรู้ และการมีปฏิสัมพันธ์ในระยะยาว (Timmer & Seymoar, 2005) เสนอว่าเมืองน่าอยู่ต้องเอื้อให้ผู้คนมองเห็น รับฟัง และสื่อสารกัน มีพื้นที่สาธารณะที่ใช้จัดกิจกรรมและเรียนรู้ทางสังคม ปราศจากความกลัว เคารพความแตกต่าง และยอมรับความรู้ของผู้อยู่อาศัยในการออกแบบเมือง

ในเชิงการประเมิน Economist Intelligence Unit (2025) ใช้มิติความมั่นคงและความปลอดภัย บริการสุขภาพ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การศึกษา และโครงสร้างพื้นฐานในการประเมินความน่าอยู่ของเมือง แม้กรอบการจัดอันดับจะมีข้อจำกัดด้านบริบทและน้ำหนักตัวชี้วัด แต่สะท้อนว่าความน่าอยู่เกิดจากการทำงานร่วมกันของระบบหลายด้าน ไม่สามารถสร้างได้ด้วยโครงการทางกายภาพเพียงโครงการเดียว

สำหรับการพัฒนาทุนมนุษย์ เมืองน่าอยู่ทำหน้าที่เป็น “ระบบนิเวศ” เพราะเชื่อมโยงองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของบุคคลตลอดวงจรชีวิต คนวัยเริ่มทำงานอาจให้ความสำคัญกับโอกาสอาชีพ และเครือข่ายนวัตกรรม ขณะที่ครอบครัวให้ความสำคัญกับที่อยู่อาศัย การศึกษา สุขภาพ และความปลอดภัย ส่วนผู้สูงอายุต้องการการเข้าถึงบริการการเดินทางที่ไม่เป็นอุปสรรค และชุมชนที่ช่วยลดความโดดเดี่ยว เมืองที่รองรับความหลากหลายเหล่านี้ ย่อมมีความสามารถสูงกว่าในการรักษาทุนมนุษย์และสร้างความต่อเนื่องของชุมชน

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์แนวคิดและนัยต่อการพัฒนา EEC

แนวคิด	สาระสำคัญ	นัยต่อการพัฒนา EEC
คุณภาพชีวิต	สุขภาพกายและใจ ที่อยู่อาศัย ความปลอดภัย สิ่งแวดล้อม บริการสาธารณะ และความสมดุลชีวิต	กำหนดเป้าหมายเมืองจากประสบการณ์ของ ประชาชน และใช้คุณภาพชีวิตเป็นตัวชี้วัด ความสำเร็จควบคู่กับเศรษฐกิจ
ทุนมนุษย์	การลงทุนในความรู้ ทักษะ สุขภาพ และ ความสามารถ รวมถึงการดึงดูด ใ้ ศักยภาพ และรักษาคมน	เชื่อม EEC Model กับงานคุณภาพ เครือข่าย นวัตกรรม ที่อยู่อาศัย และบริการสำหรับบุคลากร และครอบครัว
การวางผังและ ออกแบบเมือง	การเชื่อมพื้นที่ การใช้ที่ดินแบบผสมผสาน เมืองเดินได้ พื้นที่สาธารณะ และภาพลักษณ์ เมืองที่เข้าใจง่าย	พัฒนาเมืองและชุมชนเดิมควบคู่ EECiti ลดภาระ การเดินทาง และสร้างพื้นที่พบปะเรียนรู้
เมืองน่าอยู่	การบูรณาการระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และธรรมาภิบาลเพื่อ การอยู่อาศัยระยะยาว	สร้างระบบนิเวศที่ดึงดูดคนเก่ง กระจายประโยชน์ จากการลงทุน และเพิ่มความผูกพันต่อพื้นที่

การประยุกต์แนวคิดกับการพัฒนาเมืองในพื้นที่ EEC

การประยุกต์แนวคิดเมืองน่าอยู่กับ EEC ควรเริ่มจากการยอมรับว่าพื้นที่ที่มีความหลากหลาย ทั้งเมืองอุตสาหกรรม เมืองท่องเที่ยว เมืองเกษตร ชุมชนชายฝั่ง และพื้นที่เมืองใหม่ นโยบายจึงไม่ควรใช้รูปแบบเดียวกับทุกพื้นที่ แต่ควรวิเคราะห์ฐานเศรษฐกิจ โครงสร้างประชากร ระบบนิเวศ และความต้องการของชุมชนในระดับย่าน และระดับเมือง การพัฒนาเมืองเดิมให้มีบริการ และการเชื่อมต่อที่ดี มีความสำคัญไม่แพ้การพัฒนาโครงการเมืองใหม่ เพราะเป็นกลไกกระจายประโยชน์ และลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่

EEC Model แสดงบทบาทของการเชื่อมอุปสงค์ทักษะจากภาคอุตสาหกรรมกับการจัดการศึกษา และการฝึกอบรม แต่การทำให้บุคลากรอยู่ในพื้นที่หลังสำเร็จการศึกษา จำเป็นต้องเชื่อมกับตลาดงาน ที่อยู่อาศัย การเดินทาง และคุณภาพของบริการเมือง สถาบันการศึกษา ศูนย์วิจัย และสถานประกอบการควรทำหน้าที่เป็น “พื้นที่เชื่อมต่อ” ระหว่างการเรียนรู้ การทำงาน และการสร้างนวัตกรรม พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้แรงงานในพื้นที่เดิมเข้าถึงการยกระดับทักษะ เพื่อไม่ให้เกิดการดึงดูดคนจากภายนอกแทนที่การพัฒนาคนในพื้นที่

สำหรับโครงการศูนย์ธุรกิจ EEC มีแนวคิดการผสมผสานการทำงาน การลงทุน การอยู่อาศัย และการใช้ชีวิต ตลอดจนการกำหนดพื้นที่สีเขียว ระบบพลังงานสะอาด และโครงสร้างพื้นฐานอัจฉริยะ สอดคล้องกับหลักเมืองน่าอยู่ อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จควรประเมินจากผลที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้เมืองจริง เช่น เวลาเดินทาง ค่าใช้จ่ายด้านที่อยู่อาศัย

การเข้าถึงบริการ ความปลอดภัย คุณภาพอากาศ การมีส่วนร่วม และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ไม่ใช่ประเมินจากปริมาณการลงทุน หรือการติดตั้งเทคโนโลยีเท่านั้น

การเชื่อมโครงการศูนย์ธุรกิจ EEC กับเมืองและชุมชนโดยรอบเป็นอีกเงื่อนไขสำคัญ หากเมืองใหม่มีบริการและโอกาสกระจุกตัวอยู่ภายในขอบเขตโครงการ อาจเกิดความแตกต่างระหว่างพื้นที่ใหม่กับชุมชนเดิม ดังนั้น ระบบขนส่ง การศึกษา สุขภาพ พื้นที่สาธารณะ และโอกาสทางเศรษฐกิจ ควรออกแบบให้ประชาชนรอบพื้นที่เข้าถึงได้ พร้อมมีกลไกให้ชุมชนมีส่วนร่วมติดตามผลกระทบ และร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนา

บทเรียนจากกรณีการพัฒนาเมืองน่าอยู่ในต่างประเทศ

กรณีเมืองคาซิเวโนส จังหวัดชิบะ ประเทศญี่ปุ่น โดยเน้นการประยุกต์ใช้แนวคิดสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ หรือ Smart Environment เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิต ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน และสร้างความสามารถในการรับมือกับภัยพิบัติ มีความร่วมมือหน่วยงานท้องถิ่น ในการให้บริการสาธารณะ จัดทำนโยบาย และสนับสนุนการพัฒนาชุมชน ภาคเอกชนในการลงทุน พัฒนาอสังหาริมทรัพย์ เทคโนโลยี และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และมหาวิทยาลัย และสถาบันวิจัยในการสนับสนุนความรู้ งานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม (Altunbey et al., 2023)

กรณีเมืองจูรง ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งสามารถพัฒนาจากประเทศกำลังพัฒนาไปสู่ประเทศที่มีความก้าวหน้าสูง เป็นผลจากการวางแผนเมือง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ องค์ประกอบหลักของเมืองอัจฉริยะ 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านความยั่งยืน โดยเมืองต้องสามารถสร้างความสมดุลระหว่างความต้องการในปัจจุบัน กับความต้องการของคนรุ่นอนาคต ทั้งสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ 2. ด้านประสิทธิภาพ โดยเพิ่มประสิทธิภาพของโครงสร้างพื้นฐาน การให้บริการ และการดำเนินงานของเมือง โดยอาศัยเทคโนโลยี และข้อมูล 3. ด้านประชาชน ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของประชาชน การให้บริการที่มีคุณภาพ และการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง และ 4. ด้านความมั่นคงและความปลอดภัย (Surbana Jurong Private Limited, 2016)

กรณี Aspern Seestadt ประเทศออสเตรีย เป็นโครงการพัฒนาเมืองใหม่อัจฉริยะของกรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย โดยมุ่งเน้นการวางแผนพัฒนาพื้นที่ตอนเหนือของเมืองใหม่ ตลอดจนระบบพลังงาน การเดินทาง เทคโนโลยีอัจฉริยะ และกลไกบริหารจัดการเมืองเป็นย่านเมืองใหม่แบบผสมผสาน ประกอบด้วยที่อยู่อาศัย สำนักงาน ธุรกิจ อุตสาหกรรม

การศึกษา การวิจัย และพื้นที่สาธารณะ โดยมีทะเลสาบเป็นศูนย์กลางของพื้นที่ เป้าหมายหลัก คือ การสร้างเมืองที่มีคุณภาพชีวิตสูง แต่ประชาชนยังสามารถเข้าถึงที่อยู่อาศัยและบริการต่าง ๆ ได้ในราคาที่เหมาะสม วิสัยทัศน์ของโครงการ ได้แก่ การเป็นเมืองที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ มีความเป็นกลางทางสภาพภูมิอากาศ มีพื้นที่สาธารณะ และพื้นที่สีเขียวคุณภาพสูง สนับสนุนการเดิน การปั่นจักรยาน และระบบขนส่งสาธารณะ และผสมผสานที่อยู่อาศัย การทำงาน การศึกษา และกิจกรรมทางเศรษฐกิจไว้ในพื้นที่เดียวกัน (Hinterkörner et al., 2014)

เมื่อเปรียบเทียบทั้งสามกรณี สามารถสรุปบทเรียนร่วมได้ 4 ประการ คือ 1. ระบบขนส่งต้องเชื่อมงาน ที่อยู่อาศัย และบริการ 2. สถาบันการศึกษา และนวัตกรรมเป็นแกนสร้างทุนมนุษย์ 3. การใช้ที่ดินแบบผสมผสาน และพื้นที่สาธารณะช่วยสร้างชีวิตเมือง และ 4. ความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน สถาบันความรู้ และประชาชนทำให้การพัฒนาตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว บทเรียนเหล่านี้ควรนำมาปรับใช้กับบริบทพื้นที่ และโครงสร้างการบริหารของไทย มิใช่ นำรูปแบบทางกายภาพมาจำลองโดยตรง

องค์ความรู้ใหม่จากการสังเคราะห์: กรอบระบบนิเวศเมืองน่าอยู่เพื่อทุนมนุษย์

จากการสังเคราะห์แนวคิดทั้ง 4 ด้าน ผู้เขียนเสนอ “กรอบระบบนิเวศเมืองน่าอยู่เพื่อทุนมนุษย์” (Livable City–Human Capital Ecosystem) เพื่ออธิบายว่า คุณภาพชีวิต และทุนมนุษย์มิได้มีความสัมพันธ์ทางเดียวจากเมืองไปสู่คน แต่เป็นความสัมพันธ์แบบวงจร เมืองที่ดีช่วยให้คนมีสุขภาวะ เรียนรู้ และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพสร้างนวัตกรรม ธุรกิจ เครือข่ายสังคม และการมีส่วนร่วมที่ย้อนกลับมาพัฒนาเมืองให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น กรอบนี้จึงต่างจากการมองเมืองเป็นเพียงสถานที่ตั้งโครงการ และมองคนเป็นเพียงแรงงานป้อนอุตสาหกรรม

ฐานคุณภาพชีวิต → ระบบเมืองที่เอื้อต่อการดำรงชีวิต → วงจรทุนมนุษย์ → ผลลัพธ์เชิงพื้นที่
การดึงดูด → การพัฒนา → การใช้ศักยภาพ → การรักษาทุนมนุษย์
พร้อมกลไกย้อนกลับจากนวัตกรรมและการมีส่วนร่วมสู่การพัฒนาเมือง

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการสังเคราะห์: กรอบระบบนิเวศเมืองน่าอยู่เพื่อทุนมนุษย์

ตารางที่ 2 องค์ประกอบของกรอบระบบนิเวศเมืองน่าอยู่เพื่อทุนมนุษย์

ชั้นองค์ประกอบ	กลไกสำคัญ	ผลที่คาดหวัง
1. ฐานคุณภาพชีวิต	สุขภาพ ที่อยู่อาศัย ความปลอดภัย คุณภาพสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ทางสังคม และความสมดุลชีวิต	สุขภาวะ ความพึงพอใจ และความพร้อมในการเรียนรู้และทำงาน
2. ระบบเมืองที่เอื้ออำนวย	โครงสร้างพื้นฐาน การเดินทาง บริการสาธารณะ พื้นที่สีเขียว ดิจิทัล และการใช้ที่ดินแบบผสมผสาน	เพิ่มการเข้าถึงและความเสมอภาคเชิงพื้นที่
3. วงจรทุนมนุษย์	ดึงดูด พัฒนา ใช้ศักยภาพ และรักษาบุคลากร โดยเชื่อมการศึกษา งาน และคุณภาพชีวิต	กำลังคนตรงความต้องการ เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และลดการไหลออกของคนเก่ง
4. ผลลัพธ์ระดับพื้นที่	การมีส่วนร่วม ความทั่วถึง และการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน	ความสามารถในการแข่งขันควบคู่ความน่าอยู่และความยืดหยุ่นของพื้นที่

กรอบดังกล่าวมีนัยเชิงนโยบาย 3 ประการ ประการแรก การวางแผนทุนมนุษย์ต้องเริ่มจากคำถามว่าบุคลากรและครอบครัวสามารถดำรงชีวิตในพื้นที่ได้อย่างมีคุณภาพหรือไม่ ประการที่สอง การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานควรประเมินผลต่อการเข้าถึงโอกาสและเวลาในชีวิตของประชาชน มิใช่พิจารณาเฉพาะปริมาณก่อสร้าง และประการที่สาม การพัฒนาเมืองควรสร้างวงจรย้อนกลับให้ทุนมนุษย์มีบทบาทร่วมออกแบบ สร้างนวัตกรรม และกำกับคุณภาพของเมือง จึงจะทำให้ EEC เป็นทั้งพื้นที่เศรษฐกิจและพื้นที่ชีวิตที่ยั่งยืน

กลไกสำคัญสำหรับการพัฒนาเมืองน่าอยู่ใน EEC

1. การสร้างสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่และทั่วถึง ควรยกระดับความปลอดภัย สุขภาพ ที่อยู่อาศัยที่เข้าถึงได้ พื้นที่สีเขียว คุณภาพอากาศและน้ำ พื้นที่สาธารณะ และความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน พร้อมเชื่อมบริการของเมืองใหม่กับชุมชนเดิม เพื่อไม่ให้ความน่าอยู่เป็นสิทธิของคนบางกลุ่ม

2. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน นวัตกรรม และโอกาสทางเศรษฐกิจ ควรเชื่อมระบบขนส่งกับย่านงานและที่อยู่อาศัย สร้างบริการดิจิทัลที่เข้าถึงได้ พัฒนาศูนย์การเรียนรู้และวิจัย และสนับสนุนงานที่ใช้ทักษะสูง ธุรกิจใหม่ และผู้ประกอบการท้องถิ่น เพื่อให้ทุนมนุษย์สามารถใช้ศักยภาพและเติบโตในพื้นที่

3. การจัดทำนโยบาย สิทธิประโยชน์ และธรรมาภิบาลแบบบูรณาการ ควรเชื่อมมาตรการดึงดูดผู้เชี่ยวชาญกับที่อยู่อาศัย การศึกษา สุขภาพ และบริการสำหรับครอบครัว

ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างรัฐ ท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ธุรกิจ และประชาชน และเปิดเผยตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตเพื่อให้สังคมร่วมติดตาม

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1. จัดทำดัชนีเมืองน่าอยู่ และทุนมนุษย์ระดับพื้นที่ โดยรวมข้อมูลสุขภาพ ที่อยู่อาศัย เวลาเดินทาง ความปลอดภัย สิ่งแวดล้อม การศึกษา คุณภาพงาน และความพึงพอใจของประชาชน เพื่อใช้กำหนดเป้าหมาย และประเมินผลโครงการอย่างต่อเนื่อง
2. บูรณาการแผนพัฒนาเมืองกับแผนกำลังคน ให้ข้อมูลความต้องการทักษะการจัดการศึกษา ที่ตั้งงาน ที่อยู่อาศัย และระบบขนส่งถูกวิเคราะห์ร่วมกัน พร้อมกำหนดพื้นที่นำร่องที่สถาบันการศึกษา สถานประกอบการ และชุมชนร่วมพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต
3. ออกแบบชุดมาตรการดึงดูดและรักษาทุนมนุษย์ที่ครอบคลุมมากกว่าสิทธิทางภาษี เช่น บริการแบบจุดเดียวสำหรับบุคลากร และครอบครัว การเข้าถึงโรงเรียน และสุขภาพ ที่อยู่อาศัยหลายระดับราคา พื้นที่ทำงานร่วม และเส้นทางอาชีพสำหรับคู่สมรสหรือสมาชิกครอบครัว
4. ยกระดับการมีส่วนร่วม และธรรมาภิบาลเชิงพื้นที่ โดยให้ประชาชน และผู้ใช้เมืองร่วมออกแบบพื้นที่สาธารณะ บริการ และตัวชี้วัด รวมทั้งมีกลไกรับฟังข้อร้องเรียน และติดตามผลกระทบทางสังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความไว้วางใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของการพัฒนา

สรุป

คุณภาพชีวิต ทุนมนุษย์ การวางผังเมือง และการออกแบบชุมชนเมือง และเมืองน่าอยู่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ การพัฒนาเมืองที่มีการวางผังและออกแบบอย่างเหมาะสมช่วยยกระดับสุขภาวะ การเข้าถึงโอกาส และความสมดุลในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการดึงดูด พัฒนา ใช้ศักยภาพ และรักษาทุนมนุษย์ ขณะเดียวกัน ทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพสูงเป็นแรงขับเคลื่อน การสร้างนวัตกรรม ธุรกิจ เครือข่ายความรู้ และการมีส่วนร่วมที่ทำให้เมืองสามารถปรับตัว และเติบโตอย่างยั่งยืน

การพัฒนา EEC จึงไม่ควรมุ่งเฉพาะการลงทุนในอุตสาหกรรม และโครงสร้างพื้นฐาน หรือจำกัดอยู่ที่การสร้างโครงการเมืองใหม่ แต่ต้องยกระดับเมือง และชุมชนเดิมให้เชื่อมโยงกับโอกาสใหม่อย่างทั่วถึง กรอบระบบนิเวศเมืองน่าอยู่เพื่อทุนมนุษย์ที่บทความนี้

เสนอ ช่วยเชื่อมฐานคุณภาพชีวิต ระบบเมือง วงจรทุนมนุษย์ และผลลัพธ์ระดับพื้นที่เข้าด้วยกัน การขับเคลื่อนผ่านสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ โครงสร้างพื้นฐานและโอกาสทางเศรษฐกิจ ตลอดจนนโยบาย และธรรมาภิบาลแบบมีส่วนร่วม จะทำให้ EEC เป็นพื้นที่ที่คนสามารถอยู่อาศัย ทำงาน เรียนรู้ และสร้างคุณค่าได้ในระยะยาว อันเป็นรากฐานของความสามารถในการแข่งขันที่สมดุลและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561. (2561, 14 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 34 ก. หน้า 3.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (2567). *รายงานประจำปี 2567 การพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (ตุลาคม 2566–กันยายน 2567)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก.
- _____. (2567). *แผนภาพรวมเพื่อการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2566–2570*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก.
- Altunbey, P. Z., Balta, S., Ortaçşme, V., & Atik, M. (2023). Smart environment practices in Kashiwa-no-ha (Japan) smart city. *Acta Horticulturae et Regiotecturae*, 26(2), 137–146.
- Becker, G. S. (1975). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education* (2nd ed.). New York: National Bureau of Economic Research.
- Economist Intelligence Unit. (2025). *The global liveability index 2025: Ranking the world's most liveable cities*. London: The Economist Intelligence Unit Limited.
- Hinterkörner, P., Lang, L., Collon, H., Kintisch, M., Mollay, U., & Schremmer, C. (2014). *Vienna, aspern Seestadt: Implementation plan*. Austria: Wien 3420 Aspern Development AG and ÖIR GmbH.
- Howard, E. (1902). *Garden cities of to-morrow* (2nd ed.). London: Swan Sonnenschein & Co.
- Jacobs, J. (1992). *The death and life of great American cities*. New York: Vintage Books.

- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. London: The MIT Press.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2012). *Better skills, better jobs, better lives: A strategic approach to skills policies*. Retrieved July 15, 2026, from https://www.oecd.org/en/publications/better-skills-better-jobs-better-lives_9789264177338-en.html
- Organization for Economic Co-operation and Development. (2025). *Better Life Index*. Retrieved July 14, 2026, from <https://www.oecd.org/en/data/tools/well-being-data-monitor/better-life-index.html>
- Schultz, T. W. (1961). Investment in human capital. *The American Economic Review*, 51(1), 1–17.
- Speck, J. (2012). *Walkable city: How downtown can save America, one step at a time*. New York: North Point Press.
- Surbana Jurong Private Limited. (2016). *Smart city* [Brochure]. Singapore: Surbana Jurong Private Limited.
- Timmer, V., & Seymoar, N.-K. (2005). *The livable city: Vancouver Working Group discussion paper*. Canada: Vancouver Working Group; International Centre for Sustainable Cities.
- World Health Organization. (2013). *Programme on mental health: WHOQOL user manual, 2012 revision*. Retrieved July 22, 2026, from <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-HIS-HSI-Rev.2012-3>